

ВСИЧКИ ЗАЕДНО – ДЕЦА, РОДИТЕЛИ, УЧИТЕЛИ

*Верка Климентова – директор
Лиляна Рядкова – старши учител
ДГ „Деница” – гр. Пещера*

„Да учиш деца билингви е просто да учиш деца. Но в този случай учителят има допълнителната задача да накара децата да се чувстват приемани, значими и способни.”

*Линда Пери
доброволец от „Корпуса на мира”*

Резюме: В описаната педагогическа практика е споделян опитът на педагогическия специалист – учител на деца от подготвителна група за правилно овладяване на български език от деца от ромски произход, чрез допълнително обучение по Национална програма „С грижа за всеки ученик“ – модул 2.

За да може едно дете да се учи с други деца, то трябва да говори на един и същи език както с тях, както и с учителите си. При ромските деца това е много сериозен проблем. Като правило те тръгват на училище, без да могат да говорят български. Някои от тях разбират, но им липсва лексика, за да говорят.

През изминалата учебна година ДГ „Деница” кандидатства с проект по НП „С грижа за всеки ученик“ – модул 2 и бе одобрена. Стартирането на дейностите бе на 01.10.2015 г., а финализирането на дейностите - на 03.05.2016 г. Децата, включени в целевата група за допълнителна подготовка по български език, бяха в подготвителна група 6 годишни - 8 на брой. Създаването на такава група бе породено от факта, че децата от подготвителна група се нуждаеха от допълнителна работа по български език. Започвайки учебната година като техен учител, направих входяща диагностика за да установя техните знания и възможности. Резултатите не бяха похвални, но за мен бяха добри. Наред с програмното съдържание по програмата, което трябваше да се усвои до края на учебната година, аз си поставих за цел в групата по модула да се надградят и усъвършенстват знанията им в тази насока.

Причините за ниските резултати са ясни и това на първо място е езиковата бариера, ниският социален статус на ромските семейства и тяхната необразованост. Това са деца, които срещат затруднения при овладяване на българския книжовен език поради факта, че техният майчин език не е български, а е турски.

Практическото овладяване на българския език от децата в предучилищна възраст е основа на общуването. Резултатите от овладяването на езика и развитието на речта правят възможни по-нататъшната реализация и обучението на детето в тази насока.

При стартиране на модула изготвихме план, който включваше:

Основни цели:

1. Формиране у детето на положително отношение към училището и ученето. Създаване на желание за постъпване в първи клас.
2. Развитие на говорни, езикови и артистични умения за успешно ползване на българския език. Изграждане на естетическо отношение към българската литература.
3. Активно включване на семейството в обучението – осигуряване на родителска съпричастност.

Задачи за постигане на целите:

- Децата да обогатят лексикалния си запас.
- Децата да развият свързаната си реч.
- Децата да могат да общуват по-свободно на български език.
- Децата да проявяват готовност за речево изразяване.
- Децата да осъзнаят думата като речникова единица.
- Децата да овладеят умения за откриването на звукове в думата.
- Децата да развият фината моторика на ръката, с която пишат.
- Децата да се чувстват по-уверени при общуването в групата на връстниците си и при контакт с възрастните.
- Децата да участват в устна форма на общуване, като точно и ясно изразяват смисъла.

- По отношение на общуването с художествените текстове акцентът на работата бе да осмислят свързаната реч, да откриват красотата на словото и да го пресъздават; да развият отношение към моралните категории добро-лошо, красиво-грозно.

Очаквани резултати:

1. Усвояване от децата на минимума знания, заложен в образователно направление Български език и литература в ДОИ за предучилищно възпитание и подготовка.
2. Децата да усвоят с разбиране повече думи от ежедневието в детската градина, домашния бит, социалния и природен свят. Да могат да провеждат разговори на различни теми, като ясно изразяват смисъла. При общуването да конструират правилно изреченията. Да се стремят да съгласуват съществителните имена с

прилагателни, с числителни и местоимения. Да контролират моториката на пръстите на ръката, с която пишат.

3. Създаване на увереност у децата, че са способни да се справят с трудностите и повишаване желанието им за работа. Създаване на положително отношение към детската градина, училището и ученето.

Дейности:

Обучаващи игри, игри с правила, ролеви игри, театрализирани игри, драматизации, състезания.

Ресурси за реализиране на модула:

Учебни помагала, занимателни илюстрирани книжки и тетрадки, книжки с приказки, табла, илюстрации, картини, мултимедийни филми, флумастери, химикали, кукли, играчки и друг игрово-дидактичен материал.

За реализиране на задачите и постигане на очакваните резултати, работих по всички ядра на образователно направление Български език и литература:

Ядро „Свързана реч”

Децата постигнаха много добри резултати като: проявяваха култура на речево общуване, участваха устно в диалог, разбираха това, което им се говори, четехте или разказва, развиха способност за активно слушане на приказка, прочетена на глас. Трудностите бяха в посока съставяне на описателен текст и възпроизвеждане на повествователен текст, като се предържат към авторския текст.

Ядро „Речник”

Децата разбираха и употребяваха думи - названия на познати предмети, лица, явления, събития. При тях е трудно разграничаването на синоними, антоними, омоними. Също така в общуването използват думи, назоваващи качества, отношения между предметите, използват съществителни и прилагателни имена, глаголи, съюзи, предлози.

Ядро „Грамматически правилна реч”

В това ядро се наблюдаваха особени трудности, тъй като децата роми трудно съгласуват формите на съществителни и прилагателни имена по род и число. Още една особеност на турския език е отсъствието на категорията род: съществителните, прилагателните имена и местоименията нямат род. В речника прилагателните са преведени в мъжки род. Родът се подразбира от контекста. В турския език съществителните имена нямат род, а само единствено и множествено число. Трудно се

ориентират в глаголните форми. Съставят и разширяват прости изречения и с помощта на учителя използват в речта си сложни съставни и сложни съчинени изречения.

Ядро „Звукова култура”

Основните трудности на децата, говорещи друг език, се забелязват при поставяне на ударенията и изговора на съгласни. Това се наблюдава при турско говорещите и е обяснимо от гледна точка на специфичните разлики при поставяне на ударения при българския и турския език. Особени трудности при ромите се забелязват при изговор на струпани съгласни в края на думите. Налице са и трудности, свързани с назоваването на съществителни в единствено и множествено число и съгласуване на прилагателни и съществителни по род и число.

Ядро „Подготовка за четене и писане”

Децата имат отношение към книгата и се ориентират визуално в страниците, служат си умело с молив, флоумастер, изписват елементи на букви.

Ядро „Възприемане на литературно произведение“, ядро „Интерпретация на литературно произведение“ и ядро „Пресъздаване на художествена литература за деца“:

Децата много добре възприемат литературно произведение от начало до край, определят по илюстрации последователността в сюжета на литературно произведение, назовава героите в него и разпознава отделни епизоди от него. По отношение на емоционално-оценъчното отношение децата роми са отлични герои и артисти. Добре изразяват отношение към героите и техните постъпки, съотнасят постъпки на герои към собствения си опит и изпълняват изразително литературно произведение или откъси от него, като влизат в роля.

В работа по усвояване на българския език използвахме стихотворенията „Зимна песничка“ от Веса Паспалеева, „Пролет“ от Асен Разцветников, както и различните видове разкази, степенувани по важност и съобразени със задачите за езикова грамотност, личностно формиране и толерантно поведение. Специално място в моята работа отделих на приказките. Като жанр в прозата за деца, те са близки и достъпни до тях. Езикът им е близък до разговорната реч и предлагат готов езиков образец. Чрез тях се усвояват еталони за разнообразно построяване на изречения, активизира се речникът, затвърдяват се познанията. Подборът на приказките съобразих с езиковите възможности на децата. Избрах приказката „Дядо и ряпа“, представена в традиционен и съвременен вариант. Тук е характерна повтаряемост на основното действие и лаконичност, а поуката е изразена с думите на героите. Всичко това много допадна на

децата и те с интерес се включваха във възприемането и възпроизвеждането на приказката. Целта беше да разберат съдържанието, да усвоят типовите фрази, да обогатят и обновят речника си и да го активират с нови думи и изрази. Добре владеещите езика деца първи преразказват приказката. Тук на този етап включих и участието на родителите, като децата изпълняваха приказката като театър на маса, а родителите внимателно наблюдаваха и поощряваха децата с бурни аплодисменти. Задачата на родителите беше веднъж седмично да четата вечер в къщи на детето си по една приказка.

След това децата се включиха в драматизация на приказката „Дядо и ряпа“, като инсценирането винаги е много емоционален момент за тях, което улеснява децата да повтарят репликите и така да запаметяват думи и изрази на български език.

Най-емоционален бе моментът при драматизиране на приказката в съвременен вариант. Първият път децата с необходимия реквизит, костюми и аксесоари пресъздадоха приказката от началото до край като театрална постановка. Родителите бяха публика, която с притаен дъх наблюдаваше страхотните артисти. След това аз като техен учител, направих предложение, родителите също да се включат в драматизирането на приказката и да покажат на своите деца, че те също могат да бъдат добри артисти. Децата с бурни аплодисменти и възгласи реагираха на техните способности.

За развитие на устната реч в домашна среда, предложих на родителите да изиграят в къщи по един етюд с децата, като общуването е на български език, и на следващия ден детето да разкаже за него.

За по-добрата подготовка на децата от подготвителната група за постъпването им в първи клас проведохме няколко посещения в ОУ „Любен Каравелов“ – гр. Пещера. След откриване на учебната година срещите с първи клас бяха за да се запознаят децата с обстановката в класната стая - чинове, дъска, звънец, пособия и др. Те за първи път прекрачиха прага на училището и бяха много доволни. Във връзка със Националната седмица на четенето участвахме в среща – разговор с писателя на детски творби - стихове, гатанки, римушки и др., г-н Борислав Ганчев с псевдоним Борко-Бърборко и с г-н Никола Арnaudов – художник-илюстратор на детски произведения.

Съвместно посещение в училището направихме и в края на месец април със старши експерт по предучилищно възпитание г-жа Марияна Гигова – РИО - Пазарджик, където се установи, че децата имат необходимата подготовка и достатъчна грамотност за преминаване в новата социална роля – ученик.

Другата основна цел е свързана с партньорството между учители и родители в обучението на децата по български език. В началото на работата по модула проведох анкета с родителите с познавателна цел. Някои от въпросите бяха:

1. Питате ли детето си какво е научило днес в детската градина?
2. На какъв език говорите с детето си вкъщи?
3. В кои случаи и къде, разговаряте с детето си на български език?
4. Вашето дете редовно ли посещава детската градина?

От резултатите констатирах, че голям процент от родителите не владеят български език, имат нисък социален статус, необразовани и неграмотни. По тази причина проведох с тях разговор и ги насочих към съседното училище ОУ „Любен Каравелов“, където се провеждат курсове за ограмотяване по Проект „Нов шанс за успех“.

Възбудих интереса на родителите към обучението на децата по ОН Български език и литература, като ги запознах с условията, в които провеждахме педагогическите ситуации по модул 2 от НП „С грижа за всеки ученик“ - кабинет, дидактични и оперативни материали, костюми, кукли за различни постановки на театър за маса, лаптоп, мултимедия с прожектор. През времето и дните, в които се провеждаха ситуациите по модула, обявих „отворени врати“ за родителите. Родителите опознаха ежедневието на децата в детската градина, съдържанието на педагогическия процес и леко се разчупиха закостенелите стереотипи на семейното възпитание. Те започнаха да обменят информация не само с мен и колегите, но и по между си.

Осъщественото партньорство между детската градина и семейството убеди родителите, че в детската градина децата се развиват, научават по-бързо и по-добре българския език. Семейството трябва да бъде активен помощник на учителя, за да се постигнат по добри резултати в работата за овладяване на българския език от деца билингви.

Според Ивана Стойчева дидактичната игра като форма на обучение непринудено и успешно решава задачите на българския език. Чрез интересни дидактични и интерактивни игри като: „Познай по гласа“, „Кажки обратната дума“, „И аз мога“, „Разпознай по гласа“, „Един пита, а друг отговаря“, „Назови предмета“, „Вълшебни думи“ и т.н., децата се упражняваха в правилна артикулация на звуковете – р, з, с, ц, ч, ш, щ, и други, в граматически правилна реч, обогатяваше се техният пасивен и активен речник, освобождаваха се от страха при общуване на български език.

Изводите, направени след приключване на работата по модул 2 по НП „С грижа за всеки ученик“ – образователно направление Български език и литература са следните:

1. Детето трябва да запомни колкото се може по точно основни разговорни фрази и структури, да извършва анализ и отделяне на елементите в тях. Това се отнася особено за децата билингви.

2. Детето трябва да се научи да използва езика на рефлексивно равнище, чрез действията: анализ, отделяне, пренос на целеполагащата единица на българския език, като основа за правилна употреба на речта.

3. При децата билингви е необходимо прилагането на билингвални дидактически технологии за изучаване на втория език.

4. Езиковото обучение е изграждане на система от говорни представи, умения и отношения. Те се създават бавно и това зависи от степента на владееене на езика от децата – билингви.

За повишаване на ефективността на овладяването на езика от децата се препоръчва рационално съчетаване на индивидуалните форми на организация на образователния процес с колективните и груповите, при които едновременно активно да участват всички деца.

Констатации и предложения за по-нататъшната работа с цел усъвършенстване знанията на децата от тази възрастова група:

За постигане на готовност за училище, шест-седем годишните деца трябва да придобият следните знания и умения при овладяването на български език:

- Свободно да образуват форми на глаголите в бъдеще време.
- Да употребяват целенасочено синоними, антоними и омоними.
- Да анализират и синтезират елементите на речта и езика: звук, сричка, дума, изречение; да определят тяхното място, брой, позиция и последователност в потока на речта.
- Да съставят самостоятелно логически и граматически правилни сложни изречения;
- Да диференцират жанрово литературни произведения: разказ, приказка, гатанка и др.
- Да определят темата и идеята на разказ, стихотворение, приказка; темата на творби от различни жанрове, изразяващи една и съща идея.
- Да озаглавяват непознат „нечуван до момента на възприемане” текст.

- Да създават различни творчески разкази.
- Да съчиняват приказки небивалици.
- Асоциативно да допълват липсващи думи в стихотворен и прозаичен текст.
- Да разпознават, практически осъзнават и избирателно посочват, анализират и синтезират различни елементи на речта и езика.

Когато учителят работи с децата от малка целева група, то той има възможност да отдели повече време за всяко дете, да бъде полезен на всяко дете и така резултатите са налице и са видими.

Заключение:

Детството е уникално по своята същност. Няма друг период в развитието на човека от раждането му до края на житейския му път, който да е така емоционален, толкова нравствено чист, неподправен и искрен, с такъв потенциален заряд за напредък и развитие. Това е единственото време, когато да се гради, нещо ново и да се развива в широк мащаб заложеното у детето. Това е времето, което се разгръща в широк план душевното му богатство и емоционалната му колоритност, време за стимулиране интелектуалното развитие на детето. През първите шест години мозъкът на детето реализира 90% от своето развитие.

Особено значение за успешното овладяване на езика и за цялостното психическо развитие на детето имат положителните емоции. Цялата работа в детската градина трябва да бъде организирана така, че да създава „емоционален комфорт“ за всяко дете, да предизвиква у децата, потребност да разкажат преживяното, видяното, да питат, да общуват.

Доброто разбиране на езика и конкретната употреба на новата лексика подобряват езиковата компетентност на децата и гарантират добрата им подготовка за ограмотяване. Развитието на устната реч (монологична и диалогична), създаването на умения за общуване според ситуацията, запознаването с буквите от българската азбука, подготовката на ръката за писане и други дейности допринасят за добрата подготовка за ограмотяване на децата в първи клас, всъщност каквато е и основната задача на детската градина. От добре дозираните дейности и от педагогическото майсторство на учителя зависи успехът на подготвителния процес за начално ограмотяване.

Езикът не е цел, а средство за обучение и възпитание.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Панайотова, К., „Усвояване на българския език от деца билингви чрез народни приказки в детската градина“. Сп. „Дом, дете, детска градина“, бр.5/2007г.
2. Стойчева, И., „Овластяване на българския език от деца билингви в игрите“, Сп. „Дом, дете, детска градина“, бр. 2/2004г.
3. Наредба №4 на МОН за предучилищно възпитание и подготовка
4. Витанова. Н., „Активността на детето в детската градина - програма“, изд. „Просвета“, София., 1994г.